

І. Киріяк

НАЧЕРК ПЛАНУ
науки
У-К-Р-А-Ї-Н-О-З-Н-А-В-С-Т-В-А
для
РІДНИХ ШКІЛ

St. John's Institute Library
R1024 - 82nd AVENUE
EDMONTON, ALBERTA.

Друковано циклостилом Українського Інституту ім.П.Могили
в Саскатуні, Саскачеван.
1937

І.Кириак.

Начерк

плану науки українознавства
в РІДНИХ ШКОЛАХ.

Степені 1.2.3.і 4.

Час 150 годин річно, що розділювалися-б на 600
п'ять-хвилинні лекції,з чого 420 припадало-б на устну
й писану мову й літературу,а 180 на історію й географ.

Розділення на степені.

МОВА:Степені 1.і 2. 140 лекцій,ступень 3:65 лекцій,
ступень 4:65 лекцій.

ЛІТЕРАТУРА:Степені 1.і2.70 лекцій,ступень 3:40 лек-
цій,ступень 4. 40 лекцій.

ІСТОРІЯ: Степень 1.і2.-30 лекцій,ступень 3:- 30 лек-
цій,ступень 4.- 30 лекцій.

ГЕОГРАФІЯ: Степені:1.і 2.-30 лекцій,ступень 3:- 30
лекцій, ступень 4.- 30 лекцій.

Це є сугестивний розподіл часу в мінімум.

СУГЕСТИВНИЙ МАТЕРІАЛ УСТНОЇ Й ПИСАНОЇ УКР.МОВИ:

СТЕПЕНІ 1. і 2.-

1.ІМЕНА Й ПРИЗВИЩА.- Від самого початку науки пиль-
нувати,щоб ученики вимовляли,а потім і писали свої й
батьківські імена чистою українською мовою: Джан,Піт,
Бил,Мері,Нелі, і т.д: не жувати в школі цілком;
Має бути: Іван,Петро,Василь,Марія або Маруся,Настя і т.
За чистими формами гляди "Рідна Мова",ч./ 7. липень
1935.

2. Назви звичайних річей у домі й школі:-
Пильнувати,щоб ученики не вживали в своїй мові слів -
копик,леймо,стріт, трин і т.д:

Постепенно вичищувати непотрібні слова й заступати
їх чисто українськими - горнятко,відро- путня,вулиця,
поїзд і т.д.

Для взірців вживати звичайних речень,що вживають
діти і поправляти їх.

3. ПРИВІТАННЯ.Слава Ісусу Христу,Добрий день,Добрий
вечір,Бувайте здорові,Добра ніч,Христос Рождаєся,
Славіти Його,Христос воскрес,Воістину воскрес.-Поясни-
ти їх значіння в суспільному життю.

4. ВИСЛОВИ ЧЕМНОСТІ. - Прошу, дякую, Перепрощую, Вибачайте, Дуже жалую, н. пр. - Прошу подати цукор, Дякую! Перепрощую вас за мою невважливість. Вибачайте, що не можу з вами довше сидіти. Дуже жалую, що не був я на вашому засіданню.

5. НАЗВИ РІДНІ - Дядько, Дядина, Стрий, Тета, Вуйко, Вуйна, Кузин, Непіт, Батько, Мама, Хрестний, Батько, Хрестна, Матка, Дід, Баба, Брат, Сестра, Пасерб, Пасербниця, Вітчим, Мачоха, Тесть, Теща, Сват, Сваха, Кум, Кума.

6. НАЗВИ РІЧНИХ СВЯТ. - Різдво, Новий Рік, Йордан, Благословення, Великдень, Вознесення, Зелені Свята, Преображення, Перша - Друга Богородиця / Пречиста /, На Йордан пемо свячену воду. В день Благословення прилітають бузьки. На Великдень співаємо Христос Воскрес, і Імо Свячене/ПАСХУ/. На Вознесення заперестаємо казати "Христос Воскрес". На Зелені Свята замають хати. На Преображення святять овочі. Між Першою а Другою Богородицею бувають перші морози.

6а. НАШІ ПОСТИ.

1. Пилипівка-від 28 листоп. до Різдва.
2. Великий Пост/Говіння/ сім неділей перед Великоднем.
3. Петрівка-два тижні перед Петром.
4. Спасівка або Богородичин Посток.

7. Назви ДНІВ І МІСЯЦІВ - понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя.

Січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень.

8. ЧИСЛІВНИКИ - Один, одна, одно, - два, дві, - три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять,

Перший, перша, перше, - другий, друга, друге, - : : : : : одинадцятий, одинадцята, одинадцятье . . . і т.д./Гляди "Рідне Писання" Огієнка. Стор. 66-70./

9. РЕЧЕННЯ:-

а. Виучувати говорити й писати тільки ті речення, що входять кожноденно в склад розмови учеників між собою й учителем.

н. пр. Іван забув свій зшиток дома. Маруся розляла чорнило на лавку. Учитель пише на таблиці: Івасю, сиди тихо! Чому не був ти вчора в школі? Хто знає де учитель мешкає? Кілько ніг має кінь? і т.д. . . .

б. Заменник "я" в злучці в дієсловом "маю", в його відмінах. н.пр. Я маю олівець, я мав, - мала, - олівець, я буду мати олівець. Я маю книжку, я мав, - мала, - книжку, я буду мати книжку. і т. д.

в. Заменник "ми". Н.пр. Ми маємо, ми мали, ми будемо мати. Ученики, звичайно мають багато річей. Нехай вони називають їх у реченнях.

Н.пр. Ми маємо олівець. Ми маємо книжку.
перо, зшиток, скринку, шнурок, гудзик, яблуко, чорнило, капелюх, хату, школу, - все що належить до багатих.

г. Писати вимовлявані учениками короткі речення на таблиці.

г. Вживати до усної розмови образки, переважно з Першої Книжечки Матвійчука. Н.пр. Я бачу зайця, хату, паркан хлопців, сітку, квітку, капелюх.

д. Писати речення на таблиці й цим познайомлювати учеників із новими словами.

10. ВИВЧУВАННЯ НА ПАМ'ЯТЬ.

І. Десять коротких віршів

н.пр.

Школяр.

Український я школяр
В мене пера каламар,
Буквар новий, не подертий.
Зшитки чисті, пишу гарно,
В торбі в мене господарно,
Все в порядку і кінець,
Во я школяр, - молодець.

М.Г.

До науки.

До науки милі діти,
Якраз тепер на це час!
До науки до просвіти,
Щоб народ тішивсь з нас.

Лиш наука дасть нам сили,
Нарід здвигнеться : : стане рай.
А батьки нам за могили
Гукнуть: "Боже помагай!"

До науки, хай тьма гине!
Як на весну тане сніг:
З нами Ненька Україна,
З нами правда, з нами Бог.

І.К.

Учися, Сину!

Учися, сину, старанно, пильно.
Наука потрібна тобі.
Наукою славу, силу і волю
Здобудеш, сину, собі.

Учися сину, рідного слова,
Люби те слово й шануй,
Чужого вчися і наuczайся.
Але і свого не змарнуй.
Вкраїну Неньку люби щиренько,
Жертвенним завжди будь,
Не зрадь ніколи свого народу,
Пам'ятай, сину, не забудь:

Учися сину, старанно, пильно,
Бо без науки жити дарма.
Наука : : сила, сильніша зброї,
Наш нарід нею вийде з ярма.

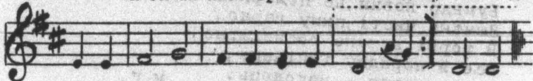
Іван Новосад.

2. п'ять пісень - н. пр.

Я ЛИСИЧКА. . .

Я ти-сичка я сестрич-ка, не сид-жу без ді-ла: я гу-

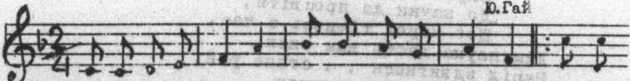

олятка пасла, по-лявлять хо-ди-ла, ди-ла.

або

ТАНЦОВАЛИ МИШІ.

Ю. Гай

Тан-цю-ва-ли ми-ші по ба-би-ній хи-жі, стало

ба-бі за та-нець з'и-ли ми-ші бо-ха-нець.

2.

Миші полякались:
в нори поховались,
бо почули, як на те
швидко в хату баба йде.

3.

Схаменулась баба,
що нема бухана,
таї почала голосить
гіркі сльози з очей лить.

3. Три коротких байок

н.пр.

ЯК ВОВЧИК РИВАЛКОЮ СТАВ;

Якось зимом біжить Вовчик дорогою, аж бачить, у лисах Лисичка рибу їсть.

- Здорова бумо Лисичко - Сестричко! - питається, - вост Вовчик.

- Здоров, Вовчику-Вратчику!

- А що се ти робиш, Лисичко - Сестричко? - вост

- Рибу їм! - небачиш?

- Дай мені!

- Не дам! - Піди й налови собі!

- Та як-же я наловлю, коли не змію.

- Навчися, як ловити. Піди до ополонки, встроми хвіст

в ополонку, тай приказуй: Ловися рибко, велика й

маленька. Та вона й наловиться.

- Ну, спасибі за науку!

Прибігає Вовчик до ополонки, встромив хвіст, тай каже:

- Ловись-каже, - рибко, велика та велика!

А Лисичка сховалася в очереті й каже:

- Керзени, мерзени, вовчий хвосте! А мороз такий, що

аж тріщить. Поти ловив Вовчик рибу, поки хвіст не при-

мерз. З болю почав він вити. "АУ, АУ, АУ, "

Тоді Лисичка в село: - Ідіть, люде, вовка бити!

Люди як вискочать - із вилами, сокирами, та рога-

ками. . . . Так побили Вовчика, що він ледви втік.

Розсердився Вовчик на Лисичку:

- Пожди-ж, каже, - я тобі се пригадаю! -----

ДОБРИЙ ІВАСИК І ВДЯЧНА МИШКА.

Мик. Погідний

Маленького Івасика полишили родичі дома, а самі

пішли на роботу. Та Івасик був чемний хлопчик. Щоби

дурно не сидіти - взявся до праці. Почав порядкувати

в хаті.

Поскладав не обмиті мисочки на купку. Обтер лави-

цю і стolicю та накрив його чистою скатертю; під святи-

ми образами поправив чічки. А коли вже з тим упорався,

взяв за мітлу і почав замітати хату. Водай тим хотів

віддячитися своїм добрим родичам.

Колишпристунув в один кут хати і потягнув мітлою,

нечаяно вибігла маленька мишка. Івасик здивований

задержався і глядить на мишку, що вона буде робити.

Мишка з початку налякалася й хотіла втікати.

але вже було запізно. Не було куди. Зрештою і сил

не мала. Тому звернулася благачим зором до Івасика,

і стала на лапки й каже:

Любий Івасику, не роби мені ніщо злого. Я бідна й нещасна сирота. Поганий кіт задусив мені батька й матір і нема вже кому дати мені їсти. Вже від тижня ходжу голодна і прийдеться мені марно загинати. От і тому вийшла собі шукати поживи. Та коли вже стрінула тебе, то прошу-поратуй мене, Івасику, дай мені кришку хліба. Не забуду тебе ніколи за твоє добре серце. Ще й віддячуся колись при нагоді.

На ці слова жаль стало Івасикови маленької мишки. Тому не довго думав, а побіг до полицки, вломив шматок хліба і кинув його голодній мишці. А мишка вхопила в зуби свій багатий дарунок, подякувала й побігла в нору. Івасик взявся даліше до праці. Та вже зближалось полудне. Родичі прийшли з роботи, похвалили Івасика за працю і ваялися до обіду.

Івасик нічого не говорив про мишку. Сидів собі тихенько в кутику, а коли звечоріло, вклавшув перед образами, гарно зложив рученята, подякував за все Бозі і пішов спати.

Так робив чемний Івасик що ранку і що вечора. І тому Бозя пам'ятала про нього і йому було добре. Вже й забув навіть про нещасливу мишку. Навіть не припускав Івасик, що й рона стане йому в пригоді. Але чого міг він сподіватися від слабої мишки? А однак помило того всього, ця мишка найшла нагоду віддячитися доброму Івасикови.

Одної ночі сталося нещастя в Івасиковій хаті. Звідкись запалилася хата. Ясне полум'я вогню вже обняло цілий дах і почало добиратися до дерев'яних стін. Та в хаті всі спали твердим сном. Ніхто з них не знав, що вже горить над ними дах.

Спав також і малий Івасик, але недовго. По підлозі перебігла скоренько маленька мишка. Видрапалася на Івасикове ліжко і почала скоботати його в ногу.

Що Івасик крізь сон обганається, нічого не помагає. Та коли почув що його щипнуло в ногу, зривається з постелі і переляканий бачить, що вже горить хата. Червоне полум'я добувалося до вікна. З криком: хата горить! біжить і будить своїх родичів.

На щастя, не було ще запізно. Всі швидко утекли з хати. Та хоч все майно їм згоріло, раділи, що врятувалися з життям від небезпеки. Тимчасом перейшли до сусідів і там перебули до рана.

Однак маленький Івасик, хоч як був переляканий нещастям родичів, не міг затаїти вдячності маленькій мишці. Про все те розказав родичам. А коли переповів докладно цю подію з мишкою, тоді сказав батько до Івасика:

- Так роби, синку, завжди! Будь для кожного добрий і кожному помагай, бо не знати, - хто тобі якраз може стати в пригоді.

В житті звичайно так буває: що якраз той тобі поможе в нещасті, від кого найменше цього сподіваєшся!

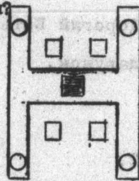
А добрий Івасик слухав батькових слів і думав, що сталося з маленькою мишкою. Чи вона згоріла, чи осталась живою. Тому постановив її відшукати. -----

4. Десять загадок:

н.пр.

1. Без вікон, без дверей, повна хата людей. /гарбуз/
2. Вери-кричить, клади-кричить, лиш-мовчить. /ланц/
3. Два тати і два сини йшли три риби, тай без сварки так поділились, що кожному з них дісталася одна ціла риба. /дід, тато і син/
4. Невидимий дух струтив капелюх. /вітер/
5. Не їсть, не п'є, а все ходить і бе. /годинник/
6. В лісі була криниця, а коло неї мешкало чотирох циганів □ і чотирох українців ○
Позаяк цигани все занежищували воду, - то умовилися українці, криницю так відгородити, щоб циганам до неї не приступити. -

Як вони це зробили?

5. ДЕСЯТЬ ПРИПОВІДОК/ПРИКАЗОВ/

н.пр.

1. Хто рано встает, тому Бог дає.
2. Згода буде, - незгода руйнує.
3. Козак з бідую, як риба з водою.
4. Терпи козаче, - отаманом будеш.
5. Добрі діти родичам вінець, а лихі кінець.
6. Яке їхало, таке здибало.
7. Який пан, такий крам.
8. Дядько не батько, а дядина не мати.
9. Тоді сироті неділя, як сорочка в неї біла.
10. Краще з розумним загубити, ніж з дурним знайти.

а. Кожний вірш, кожна пісня, байка, приказка, загадка повинні бути виписані на таблиці щодо і. значіння слів, 2. вимови слів, 3. вимови речень, 4. змісту думки.
б. Пилянувати, щоби ученьки списували научний матеріал у свої зошитки.

II. ПИСАННЯ ЛИСТІВ. - а. Матеріал для листів повинен обмежуватись до привітань, подяк, желань і повідомлень. Одно, або два речень виписані на таблиці і виучені так, як вимагають правила мови. Форма листів така, як учуть в англійських школах.

б. привітання:

1. Дорогий Ватьку, Брате, Пане, Добродію, Товаришу, Приятелю, Вуйку, Дядьку, Учителю.

2. Дорога Мамо, Сестро, Тето, Тітко.

3. Дорогий Іване, Михайле, Миколо і т.д. Маріє, Софіє, Ганно, Каліно і т.д.

в. Відзначення заіменника особи, до неї пишеться великою буквою: Тобі, Вам, Твій, Твоє, Ваш і т.д.

г. Закінчення листів: 1. Ваша щира/ дочка/ Ірина,

2. Ваш щирий/ син/ Іван,

3. Вам зичливий,

4. з поважанням,

д. Взірці листів:

1. - Вінніпер, Манітоба,
235-King Улиця,

25. вересня, 1937.

Дорогий Ватьку!

Дякую Вам щиро за Різдвяний

дарунок.

Ваша щира,

Ірина.

2.

Едмонтон, Алберта,
10564-98 Стр.

20. грудня, 1937.

Дорога Мамо!

Прийміть від мене цей дарунок на пам'ятку Різдва Христового.

Ваш щирий

Іван.

3. Увечері 2 листопада, 1937.

Дорогий Діду!
Із днем Ваших шістьдесятих роковин
бажаю Вам щогля найкращого.

Ваша щира внука,
4. Саскатун, Саск.
220-20 ул.
17-го травня, 1937.

Українська Книгарня,
Скринка 12
Етелберт, Ман.

Дорогий Пане:-

Прощу вишлїть мені
1. Другу Книжечку-Матвійчука, 50
2. За сестрою-Чайковського, 35
3. Побратими - в опраї 1.
Гроші в сумі одного долара і вісім-
десять і п'ять ц; посилаю поштовою
переказом.

Остаюся з поважанням,
Осип Соловій.

5. /Адреса по
англійськи/
Зміст різних листів-сугестивний матеріал:
а.

Дорогий Павле,
Мої батьки спрапляють для мене в су-
боту 20-го вересня ц.р., вечером, забабу на пам'ят-
ку моїх десятилітніх іродив. Твоя присутність на
забаві буде для мене приємністю.
Ожидаю Тебе напевно.

Твій ширій,
Осип.

Дорогий Врате,
Дякую Тобі щиро за книжку, що Ти
прислав мені в дарунок на мої іменини.
Твій ширій,
Павло.

Дорогий Стефане,
Проси свого батька й маму, щоб
позволили Тобі грихати й перебути зо мною в
нас кілька тижнів через літні вакації.
Відпиши, чи приїдеш і коли Тебе сподїватися.
Ожидаю Тебе, Твій Андрій;

г:

Дорога Маріє,

Я дуже жалую, що неможу приїхати до тебе на Різдяни Свята. Мама нездорові й потребують допомоги.

Веселих Свят Тобі й батькам желає
Твоя щира.

Ольга.

6.

Практичні задачі листів.

Ученики переписуються між собою в школі.

Прим.

1. 02-03-033

Дорогий Василю:-

Напиши мені, скільки є у Вас молодих телят, лошат, поросят і индиків.

Твій Ілля.

2. /Відпис/

Дорогий Ілля:-

У нас цього року вродилося п'ятеро телят, троє лошат, двадцять поросят і двадцять-п'ять индиків. Я доглядаю телята й лошата. Приїдь колись, та самий побачиш.

Твій щирий

Василь.

12. ТРИ РОДИ РЕЧЕНЬ. - а. Звичайне, б. Приказуюче, в. Питавче. н.пр.

а. Краса королева рече.

б. Василю, вернися до дому!

в. Чи тато вже приїхав з міста?

13. ЧИТАННЯ. -

а. - Голосне - з таблиці, написані вірші, пісні, речення.

б. - Тихе - вибрані уступи в Першій й Другій Книжечки Матвійчука.

14. ВИУЧУВАННЯ СЛІВ. -

а. Назви річей в школі.

н.пр. таблиця, лавка і т.д.

б. Назви прикладів до науки. н.пр. крейда, олівець.

в. Назви річей у хаті. н.пр. миска, ложка.

г. Назви одягу. н.пр. плащ, капелюх.

д. Назви річей в господарстві. н.пр. віз, сани.

е. Назви звірят домашніх. н.пр. кінь, корова.

б. Птахи домашні. н.пр. півень, курка, качка.

ж. Звірята лісові. н.пр. вовк, лис, зайчик.

з. Птахи лісові. н.пр. яструб, орел.

и. Деревя овоцєві: н.пр. круша, яблїньвишня: .

й. Деревя лїсовї: н.пр. дуб, бук, граб: .

і. Назви збіжжя: н.пр. пшениця, жито, ячмін: .

к. Назви як: сонце, місяць, зорї, день, ніч, досвіток,
вечір, дївдень, схід, захід, небо, земля, море,
океан, хмара, вітер, буря, град, мороз, зима,
літо, осінь, весна, дощ, сніг, Сніданок, обїд,
підвечірок, вечера, перекуса, лонч: .

При кінці року ученик першого степеня повинен уміти

1. написати своє ім'я і прїзвище.

2. написати одно речення.

3. перелічити з Першої Книжечки уступ,

4. розпізнати кожну букву.

Ученик з другого степеня повинен знати поправно написати три речення про знаму йому річ.

Д О Д А Т О К.

ЦВІТИ/огородовї/: чорнобривці, гвоздики, братчики,
незабудки, фіялки, зорї, солом'янки, кручлолист,
делія, троя, півонія, георгіна, горгонія, горошок,
айстри, і и:

Ц В І Т И плїсовї: блават, лотач, дївина, шавар, татарське зілля, шалвія, і и:

ЗЕЛА/зілля/ васильок, любисток, барвінок, кануфір, мятка, рута, маруна, чебрик, масне зілля, кровавник, подорожник, бабка, і и:

КУЩІ: калина, боз, деліак, рожа, троянди, ромї, бївина, яловець, і и:

РОСТИНИ: конопці, лен, соняшник, мак, полин, кропива, і и:

СТЕПЕНЬ ТРЕТІЙ

1. Речення-вислів думки.

а. Розмова про звичайні речі, що є відомі ученикам. Сугестивні питання учителя. Наприклад: скільки речень може ученик висловити про олівець, лавку, піч, лампу, хліб, коза, kota, коня, корову і: т. д.

б. Збуджувати в учеників охоту й цікавість до спостережень і, образів і ілюстрацій, 2. квіток, звірят і комах, 3. зміни погоди й річних сезонів.

в. Висказування провідної думки прочитаного уступа байки, вірша.

г. Дати свій осуд про характер героя в байці, чи в короткій повісті по голосним читанні.

д. Виписувати дані учеником чи учениками речення на таблиці, справляти правописні помилки й складати їх у порядку їх вартості.

е. Чотири речення мали-б становити цілість розмовного опису речі.

2. Розбудова Речень - складня.

а. Речення складатимуться з трьох головних частин:

Хлопець спить твердо.
Малий хлопець спить твердо.
Кінь пасе траву.
Чорний кінь пасе зелену траву.

Вказуючи на красу розбудованих речень і послідовно приучувати учеників вживати прикметів і прислівників, а далі й підрадних описових речень.

Прим.: 1. Пташка співає.

2. Маленька пташка співає пісню.

3. Маленька жовтопера співає свою улюблену пташка пісню.

4. Маленька, жовтопера пташка, що має маленьке гніздочко в лозовім коричику співає утишно кожного ранку свою улюблену пісню.

3. Збагачування учеників в слова.

Щоб висказувати свої думки, ученики мусять знати велике число слів із літератури:

1: Випишування гарних слів із літератури.

2: Виучування кількох слів кожного дня науки, випишуючи їх на таблиці:

3: Давати ученикам задачі, наприклад:

а: Який може бути олівець?

а: Білий, зелений, чорний, червоний, синій, жовтий, довгий, короткий, зламаний, затесаний, тупий, гострий, твердий, м'який.

В: Який може бути хлопечь?

а: Високий, товстий, присадкуватий, тонкий, круглолиций, плечистий, горбатий, кривоногий.

б: Білий, русавий, чорнявий, смаглявий, рудий, гладкий, кучерявий.

г: Жвавий, лінивий, цікавий, слухняний, здібний, пильний, роботящий.

д: Веселий, сумний, жартобливий, плаксивий, вередливий, терпеливий, сердитий, гнівний, непосидючий, сварливий, влізливий, докучливий.

4: Виучування значіння слів і їх відміни.

Наприклад: писати, пишу, пишеш, пише, пишемо, пишете, пишуть і спорідні слова: письмо, писатель, письменник, описувати, написи, описуючий, описаний.

5: Виучування прислівників.

А: Як може чоловік говорити?

Голосно, тихо, весело, повільно, протяжно, гордо, сміло, сумно, плаксиво, сердито.

В: Як може дівчина писати?

Чисто, поправно, добре, чітко, виразно, уважно, скоро, небало, гарно, тонко, грубо, пильно.

6: Противні собі слова:

День - ніч, вода - вогонь, темно - ясно, хлопечь - дівчина, високо - низько, далеко - близько.

7: Слова з подвійними буквами:

Життя збіжжя, бажання, весілля, волосся, безладдя, галуззя, клоччя.

8: Прийменники:

У й в, і - й, з, із, ув, зо. Гляди "Рідне писання", сторони 87 - 94.

9: Сполучники.

І, чи, бо, а, же, ж, бо, но, то, то, такі "Рідне Писання", стор. 94 - 96.

4. Писання листів.

Листи третього року науки повинні бути поширені до п'ять - шість речень. Виучувати певні форми:

1. Де лист писаний. 2. Коли лист писаний. 3. До кого лист писаний. 4. Зміст листа - один предмет. 5. Що пише листа.

1. Листи батьків до дітей і дітей до батьків. 2. Листи до шкільних товаришів. 3. Листи до старших осіб. 4. Листи урядові. 5. Листи Торговельні.

5. Розговорні проби.

1. Коротенькі представлення. 2. Розговорні уступи з читанок. 3. Коротенькі промови перед класом. 4. Переказ прочитаної байки, уступа. 5. Виучування на пам'ять красномовних віршів, уступів, і байок.

6. Голосне читання.

Гляди.: Суггестивний матеріал при кінці цього плану.

7. Переписування добрих уступів із читанок, повістей, часописів і журналів.

8. Приставки й наростки слів: най, при, пре, не, в, на, за, ний, ній, ший.

9. Переклад легоньких англійських уступів на українську мову.

10. Писання. Ученики в більшості мають труднощі писати й вимовляти "ять", "ють", лю, ню, м, з, л. Кілька коротких лекцій на описання й вимову цих складів і букв дадуть добрі наслідки.

Підручники: "Рідне Слово", "Рідне Писання", проф.

1. Огієнка і його журнал "Рідна Мова" є майже необхідні тепер в навчання української мови.

СТЕПЕНЬ

1. Коротке речення.

1. Звичайні. Прим: а. Хлопець читає книжку. б. Пий молочно. в. Хто кричить?

2. Речення, що складаються з двох, або й більше незалежних собі коротких речень. Прим: а. Корова дає молоко а кінь тягне віз. б. Іван пише листа, сестра шие сорочку, а мама плете панчохи. в. Я встав рано, нагодував коні, наладував воза пшеницею і поїхав до міста.

3. Речення що складаються з одного основного, а одного або й більш підметового речення. Прим: а. Чоловік, що йде дорогою, є мій дядько. б. Він каже, що коні, що він запряг до воза, вартують дві сотки. в. Що він сказав, є правдою. г. Він прийшов, коли я не був дома.

Вказувати ученикам на потреби писання правильно речення. Речення повинні бути ясні, без зайвих слів і непотрібних зворотів, тобто правильного зложування частин мови в речення.

2

2. ПІДМЕТ І ПРИСУДОК - ОСНОВНІ ЧАСТИ РЕЧЕННЯ.

Підмет

Присудок

1. Хлопець	читає книжку;
2. Ти /	пий молоко!
3. Хто	кричить?
4. Чоловік, що йде дорогою,	є мій дядько;
5. Він	каже, що коні, що він за-
п'ят до воя, вартують
дві сотки.

6. Що він сказав - є правдою.

Вони не лише потрібні є входять в цілковиту аналіз речень, загальні огляд підмета й присудка з основного речення вистарчить. Головна ціль спонауувати ученикам, як писати довші речення, що вимагають більш підметових на опис предмета.

3. Приіменники з'являючі з словами:

Н.пр: На стіл, на столі, під столом, за столом, до стола, від стола, через стіл, понад стіл, понад столом при столі, у столі, над столом, по під стіл, коло стола довкола стола, вздовж стола, вище стола, зб стола.

Слідуючі слова для вправи: дорога, річка, поле, хата, стайня, вулиця, вікно, річ, озеро.

4. РОЗБУДОВА ФРАЗ:

Н.пр: На засіянім пшеницею полі, Під пухкою перинкою. Понад широке, синє море. Вздовж зеленої ниви. Через густий тополевий ліс. Коло високого цегляного будинка. Довкола широкого ставу.

Давати ученикам задачі, написувати чарні фрази з читанок і книжок, до пишуться в школі. Заохочувати їх до складання в пам'яті, даючи їм до поміч слова, н.пр. річка, ліс, сорочка, дерево, город, образ, квітка.

5. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ:

Гляди "Рідне Писання", стор. 118.

6. ПИСАННЯ ЛИСТІВ:

1. Давати взірці листів, що складаються з двох, або з більше уступів, тобто, з котрих описується дві, або з більше річей чи справ.
2. Офіційні листи.
3. Писання оголошень, концертів, представлень і зборів.
4. Коротенькі звіти з зборів.
5. Коротенькі описи концертів чи представлень.

7. ПЕРЕВІД З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ:

1. Речення з читанок.
2. Уривки з гарної літератури - читанок, що вживаються в горожанських школах.

Переводи заставляють учеників до вивучення українських слів і до складання речень. Тут можна вказувати ученикам різницю між українським і англійським складом речень.

8. ПЕРЕПИС КРАЇНИ УКРАЇНИ із української літератури. Заохочувати учеників переписувати уривки цілих речень, тобто вивчати чи пересчитати або кілька разів, а потім писати його, не дивлячись у книжку.

9. ЗВІРКА нових слів і записування їх у окремих зшитках із поясненнями. Кожен ученик може скласти собі за час своєї науки власні українсько-англійський словарець.

10. ВИВЧУВАННЯ НА ПАМ'ЯТЬ гарних віршів і уривків із української літератури.

СУТЕСТИВИ. АТЕРИЛ, О 1.740 РАЛІ, 10.1.

Кобзар Шевченка.

Котлиревському, рядки: 49-58, і 61-68.

Катерина, рядки: 544-554. Тарасова Ніч, рядки 1-12..

До Основ'яненка, рядки: 50-57.

Душі мої, рядки: 100-115.

Гайдаки, рядки: 340-346 і 2408-2415.

Сон, рядки: 96-117. Наїмичка, рядки: 56-69.

Минають дні, рядки: 1-32. Заповіт.

Відьма, рядки: 557-567.

Три пляхи, рядки: 1-32.. Вечір, рядки: 1-16.

Село, рядки: 1-11. Сонце заходить, рядки: 1-15.

Мені тринадцятий мивав, рядки: 1-15.

Чула, рядки: 7-12..

За сонцем хмаронька, рядки: 1-20.

Ми в осені такі походи, рядки: 1-1..

І досі сниться, рядки: 1-23. Ой діброво, рядки 1-16.

УВАГА. Вибір матеріалу лишається для вчителів. Розуміється, що покищо треба послуговуватися читанками Ратвійчука, зібрати з них гарні вірші й уривки до вивучення мови з деякими поправками щодо правопису.

ІСТОРІЯ I. і II. КЛАС.

Вивчання історії учеників першої і другої класи, повинно обмежуватися до звичайних розмов про віччя, що є їм дещо відомі з переказів їх батьків, з матеріалу читаного їм з книжок і з пісень, що вчуться дома й у школі. Наприклад; багато же батьків говорить між собою про "Старий Край", і в більшості не означають назви цього "Старого Краю" навіть провінціальними назвами таких, як Галичина, Буковина, і т. д. Із цього виринає досить поважно непорозуміння для дітей, тоді, коли учитель говорить із ними про Україну, а батьки про "Старий Край". На це треба звернути пильну увагу і вшепити в дітей поняття, що коли батьки розмовляють про "Старий Край", то ця назва є

нічого іншого, тільки Україна. Дамі, багато ще батьків розповідають про свої шкільні часи, про звичаї, про села-діти, звичайно, люблять дуже слухати батьківські оповідання і ці оповідання можна дуже корисно пхивати до розбудови їх історичного поняття в школі. Дамі знов в українських піснях співається багато про козаків і інші річі, що мають історичне значіння. Про такі річі треба розводити розмови з дітьми і пояснювати, чому про них співається. Дамі дуже добре підходить донесуки історії є прізвиська родин, одежа, святкування свят релігійних і національних. Наприклад, багато прізвищ показують, чим люди в "Старому Краю" займаються; одежа, що люди по селах самі собі справляють; святкування свят показує соціальне життя. В додатку можна звернути пильну увагу на празники, весілля, ярмарки, вечерниці, -- все те, що входить в склад українського життя в Україні.

Багато з того всего принесли з собою українці до Канади, і також багато з того подібного існує в тутешньому житті поміж не-українцями. Це самовидно є підоме для дітей і тому є добром підставою для вивчання української історії.

ПЛАН НАУКИ:

1. Пояснення назви "Старий Край", Україна, звідки прийхав батько, мама або дід і баба. Чому є назви такі як англійці, американці, французи і т. д. Шанування цієї назви є шанування себе самого.
2. Перенести діточу увагу в Україну через родину. Батько, мама, або дід і баба полишали там братів, сестер, або й батьків. Виробити бажання стрінутися з ними -- з дітьми їх. Також пожаданим було-б зпомяти в дітей охоту до переписки з дітьми в Україні, розуміється, з рідними. Різдвені дарунки, Новорічні і Весілляні желання були-б дуже на місці.
3. Як святкують люди Різдво. Діти зчуться колядком. Святий Вечір--вечера, колядники, святатовічні звичаї, що кожний учитель може легко довідатися від старших людей. Розуміється, що тут треба звертати увагу на все те, що дає святочний і доброзичливий настрій. Чому святкують Різдво.
4. Вечерниці і їх значіння. Хлопці і дівчата сходяться до одної хати і врадуть прядиво, або дуть піря, або скубуть вовну, або луцять кукурудзау і співають та кажуть казки. Ваажна поміч--ідея.
5. Козаки. Чому вони так називаються. Як відносилися до людей. Козацькі діти. Побратими й За сестрою та Маруся-Квітки дадуть доволі матеріялу до піднесення любови дітей до козаків. Ціль--відкрити дітям козацьку завзятість, самопожвату й бажання полі та любов до рідного краю.

6. Татари. Чому то співають про них в українських піснях. Татари--індіани до порівняння. Нападали на села й забирали дітей та продавали їх на ярмарках у неволю. Геройські подвиги хлопців і дівчат у тих часах.

7. Український стяг--жовто-блакитний. Вірш "Гей, там дівтора українська йде", надається на про лекцію. Спеціальну увагу звертати на рядки:

"...краска стягу жовтий цвіт,
На синім полі як блакит",
Прапор, хоч би найменший, є необхідний.

8. Легендарне оповідання про Олега. 3 вірша в Історії України, Грушевського. Вивести його дбайливістю про своїх друзинків.

9. Великдень. Як до цього свята приготуються. Піст, нова одежа, пишуть писанки, печуть паски, три дні свят, забавки-гайки коло церкви, у дівони дівчата нять, веселість і радість. Привітання "Христос Воскрес" і "Во істину Воскрес".

10. Ольга Княгиня. Послідовно переповісти про вірування тодішніх українців. Клянцятися сонцю, місяцю, грому, Оляга завела віру в одного Бога. Це вона заставляла людей приносити жертви палення худоби і т. д.

11. Школа. Порівняння з тутешніми школами. Пів дня в школі. Одні класи від восьмої до дванадцятої пів дня, другі від першої до четвертої полудні. Сидять у лавках, по шість або й більше. Вчуться тих самих предметів, що й тут. Кожна школа має дівинок, що скликає дітей до школи.

12. Одежа. Ілюстрації або й фотографії дітей. Назви одягу. З чого виробляють. Хто виробляє. Витинки.

13. Хати. З дерева, винащені глиною, вибілені вапном, накріті соломою, гонтами, бляхом, або черепом. Загальною мають дві кімнати й сіни. Хатня обстановка: піч, ліжко, постіль, стіл, намісник, полиці, нердки, лави, стільці, все своєї роботи.

14. Обійстя. Стодола на нашій і збіжжя, слайня для худоби, хлів для свиней, курник для курей. Обійстя обгороджене плотом, або парканом.

15. Село. Багато господарств близько одне другого. Посередині села є церква, школа, sklep, читальня. Спільні вигони або талюки, де бавляться діти.

16. Ярмарки. Люди їздять в доокочичних сіл і одні приносять або привозять на продаж різні річі, а інші купують. Пригонять корови, коні, вівці, кози, свині; гуси, качки, кури; сир, масло, яйця; збіжжя і огородину; одягу. Торгуються. Ватки привозять дітям з ярмарку забавки, цукорки і інші ласощі.

17. Ярослав Мудрий. Мудрий князь, добрий батько, заводив порядки, списував права, золожував школи і дбав про добробут людей.

18. Ярославові сини. Незгідні, сварливі, заздрісні. Через брак взаємної помочі користали з їхніх сусідів.

19. Тарас Шевченко. Сильний духом хлопець. Безцього огляду на злидні вивчився писати, читати й малювати. Складає віршики. Вірш "Мені тринадцятий минало", дуже підхожий для цієї лекції. Його заняття, чужі ягнята, причини його плачу, що його підбадьовало. Пояснення значіння слова кріпак. Тодішня школа й учителі.

20. Діточі забави, де бавляться синам й літом. Галки, санки, візки, ляльки, прогульки в полі, в лісі, в річку.

21. Загальні заняття дітей. Ходять до школи. Помагають батькам у їх роботі. Пасуть худобу, вирощують й свині. Збирають овочі в садах. Ідуть до батьками в поле. Помагають матерям полоти городи. Бавлять своїх менших братів і сестер.

22. Святкування неділі. Богослуження що неділі. Родинні сходини, читають забаляються, літом йдуть у поле на прогульку, старша молодь гуляє на вигонах. Старші сходяться до читальні.

23. Чому батьки або діди приїхали до Канади. Бажання мати багато землі--причина нестачі землі в Україні. Приклади з тутешнього переселення батьків, синів у нові околиці.

24. Управа. Батько голова родини. Селем радить виїти і радні, що їх вибирають люди.

25. Короткі розмови про Володимира, Хмельницького, Мазепу, Січових Стрільців і про інші приадкові річі, що мають історичне значіння.

УВАГА. Цей план і матеріал можливо на перший погляд буде видаватися за тяжкий для I. і II. клас. Все-ж таки, коли взяти на увагу, що ученики I. і II. класи української школи майже засідає в третій, четвертій, а навіть і п'ятій класі англійської школи, тож не може бути й сумніву, що їх вік є від вісім до одинадцяти літ. З дітьми таких літ нема вже труднаців заводити розмови наміченим планом.

ІСТОРІЯ III. КЛАСИ.

I. Як жили наші давні діди і прадіди. Облад мапи Європи, України. Ріки такі, як Дніпро, Дністер і їх притоки.

2. Як жили наші діди й прадіди дуже давно. Не кочували, а жили в одному місці в лісах північної України вдовж річок. Ліси охороняли їх від нападів

диких цотовиків, а рикислужили за дороги. В лісах було повно всякої диччини, диких овочів, ягід і меду. З диччини мали вони досить шкір собі на одягу й на продаж, а ягсом жилилися. З овочів і ягід робили вино. Меду і воску було так багато, що багато їх продавали заможним купцям із Греції, або міняли за полотна й посуду.

3. Жили оселями. Одна родина, тобто дід, батько, внуки й правнуки жили разом. Звичайно найстарший дід був головою родини. По його смерті перебрив уряд найстарший його син. Голова родини мав владу над всіми членами родини, але в важких справах він скликав збори старших і слухав їх порад.

4. Чоловіки ловили рибу, виробляли знаряддя--стріли, луки, човни, начиння до хати, будували будинки. Жінки готовили страви, випражляли шкіря, шили одіж і доглядали дітей. Хлопці вчилися стріляти з луків, ловили наліх звірат, як зайців, вивірок і інших. Ловили рибу й вчилися плавати. Дівчата вчилися робити, що їх мамі робили.

5. Вірування. Кланялися сонцю, місяцеві, грому. Вірили в добрих і злих духів, лісові і водні навки, дошовки і ріжні. Вірили в позагробове життя, погребали з помершим його зброю, начиння, а навіть жінок і слуг. Справляли великі похорони, різали й пекли волів і пили вино.

6. Справляли великі празники, такі як прихід весни, теперішній Великдень, веселі і утішні дні. Вже тоді писали писанки та приносили в жертву звірат. Святкували день квіток--Івани Купала. Святкували Коляду теперішнє Різдво. Найстаршим богом був Перун--бог грому і йому приносили жертви. Вони жали багато. Був бог худоби, бог хлопців, дівчат, врожаю.

7. Українські степи не заселяли, бо через них час від часу переходили напів дикі народи з Азії до західної Європи. Історія пам'ятає скитів, сарматів, алянів, готів, гунів, що переходили українськими степами і нищили всіх, що там жили. Тому українці держалися лісів, бо вони не були воїнами. Вони любили спокій.

8. Торгували з греками, що мали свої колонії на берегах Чорного моря. Рікою Дніпром вони доставалися до українських осель, де викуповували свої повкові полотна, золоте і срібне начиння за шкіри, мідь, і віск. Греки любили з українцями торгувати, бо були певні за їх добру і спокійну адачу. Торголя з греками зблизила українців до високої грецької культури. Українці були ширі й привітні.

9. Частина землі, що тепер називається Швеція, Норвегія і побережжя Північного моря не давали в той час людям доброго прожитку і тому вони шукали за багатими землями по других краях. Деякі пускалися човнами на море, а деякі шли вдовж річок в Україну. Вони були відважні й сміливі. Одні з них заснували свою маленьку колонію, город вмісті, що називається тепер Київ. Це був початок заснування української держави.

10. Державою українською ради князь. Він мав військо, що називалося дружина. Він із своєю дружиною обороняв край від нападів чужих, на пів диких племен, що жили в азійських степах і нападали, рабували й збивали людей. За цю оборону нарід доставляв йому й його дружинникам пожитку і одену. Це називали тоді даниною податок.

11. Під охороною князів і його дружинників люди почали обробляти землю, сіяти збіжжя, шкати худобу, коні, візці, й дріб. Почали збільшатися і розшиковуватися села й міста, звані тоді городами.

12. Міста тоді були обведені валами, частоколами і ровами для оборони. В них збиралися різні промисловці: ковалі, бондарі, гончарі, шевці, кушнірі, різьбярі, ткачі, меларі і інші. Вони продавали свої продукти селянам, а селяне продавали їм свої: м'ясо, збіжжя, мід, вино, шкіри, вовну. На цю обмінку товарів між міщанами а селянами справляди кілька разів у рік ярмарки по городах.

13. Один з українських князів Володимир і його жінка Ольга завели в Україні християнську віру. Від того часу почали по містах будувати великі і гарні церкви, засновували монастирі і школи, де вчилися хлопці на священників і на інших учених. Користи для населення.

14. Повасновувані церкви, монастирі й школи потребували книжок і тому позакладувано друкарні по великих містах. Звернути увагу, що перед заснуванням друкарень кимжи писано румини і тому вони були дуже дорогі. З приходом друкарень вони подешевіли. Українські книжки давно друкувалися не дуже то тепер а тепер поновозвали й кермичкою. Старі політвенники є добрий ілюстрації.

15. Вагантиво України, й збіжжя, худоба, коні, візці, шкіри, віск, мід, багаті міста з гарними церквами були дуже пригичиві для бідних кочовиків, татар, а потім турків, поляків, москалів і інших. І коли вони дізналися, що між українськими князями була несагада і одні з дружини воровали, тоді ці сусіди нападали на Україну, грабували й збивали людей, а все добре забирали з собою. І не тільки це забирали те, що могли забрати, але силували тих, що осталися, платити їм велику данину.

16. Татари. Раса, звідки походили, чим-занималися. Наслідки--опустілі українські степи.

17. Поляки. Раса, звідки походили. Займали українські землі і розділювали понім себе. Це дало почин до закріпощення селян. Вони стали власністю польських панів. Невольа. Пащина.

18. Українці з давен давно приривчені до волі, не могли вдержати новолі--бунтувалися. Польські пани, щоб не стратити контролю, будували замки і держали війско, щоб було чим втихомирювати бунти. Люде не мали ніякого права. Коли пани продавав землю, то люде числилися так, як худоба. Нікому не було вільно переходити від одного пана до другого, з села одного пана до села другого пана.

19. Така неволя присилувала багато підпалних молодих людей втікати в степ, де пани не мали сили. Там вони зорганізувалися в товариство--це були початки козаччини. Вони не признавали ніякої зверхности опріч тої, що її вибирали на своїх зборах. Головно вибраного провідника називали отаманом. Жінок не мали і тому нічо їх не сміяло йти в далекі походи аж до Туреччини, де вони розбивали темні пиринці і визволяли українців невольників, що їх турки купували від татар.

20. Місце, де козаки збиралися й жили, як ко йшли в похід, називалося Січ на Дніпровому Запорозьку. Січ находилася в такім положенню, що до неї трудно було зайти й тому там було безпечно. Там побудували собі козаки хати, звані куріньми, довкруги майдану, а на середині майдану була збудована церква. Тут в цім січовім коші мали вони все, що їм було потрібно. Сюди вносили вони поживу: муку й сало, м'ясо й рибу. Тут вони будували човни, робили кулі й списи, гармати, шаблі. Мали своїх майстрів, ковалів, шевців і інших фаховців.

21. З ходом часу козаків зібралася велике число. Їх боялися турки й Польща, і просили в них помічі, коли їм треба було. Під проводом своїх отаманів, таких як Вайда Вишневецький, Іван Підкова, Наливайко, Петро Сагайдачний, Дорошенко і Хмельницький, вони воли завзяти війну перше з турками, а потім з поляками. Вони воювали за волю українського народу і за православну віру. За це любияли їх українці селяне й міщани, і понагали їм з тим наслідком, що вкінці вдалося їм під проводом Богдана Хмельницького прогнати польських панів з України.

2. Щоби забезпечити себе від ворогів, Хмельницький злучився з москалями. З ходом часу москалі домлять

ломлять угоду й починають своє панування в Україні. Налаштовують великі податки. Повстання проти москалів. Спроба Дорошенка й Мазепи увільнити Україну від москалів. Погром Мазепи під Полтавою.

23: Україна під Польщею й Московією. Страшні утиски під Польщею довели до гайдамаччини і коліїшчини: Гонта. Залізник. Зруйнування Січі.

24: Україна під Московією й Австрією--московщення й польщення українців. Не можна писати й читати по українськи. Політична й культурна неволя.

25: Січові Стрільці. Велика Війна 1914 --1918; Розвал російсько-царського уряду. Упадок Австрії, Відновлення української держави в Києві і Львові.

26: Листопадове і Січневе Свято. Памятки пробудження українців.

27: Розмежування українських земель. Польща, Румунія, Чехословаччина.

28: Культурно-політична Україна--осмосковщення.

УВАГА: Деякі точки повинні бути розділені на дві лекції, тому й лишається місце на чотири додаткові лекції.

ІСТОРІЯ 4 КЛАСИ.

1. Перші признаки державного життя в Україні. Послідовний перегляд доби від Ігора до Володимира Великого. Приближний опис життя населення й політичних порядків.

2. Християнство й його вплив на життя населення. Культурний поступ.

3. Наслідки татарських, половецьких і печенізьких нападів на Україну.

4. Галицько-Волинська держава, Роман, Данило. Які памятки історичного значіння осталися для нас із тих часів.

5. Причини переходу українських земель під Литву. Вплив цього переходу на політичне життя України.

6. Причини переходу українських земель під Литву. Наслідки цього переходу. Перестрій громадського життя.

7. Причини, що дали почин до заснування козащини, а потім Січі. Політична роль Січі в загальному українському житті. Історичні пам'ятки--пісні, перекази і їх дух.

8. Причини упадку національного українського життя литовсько-польської доби. Заходи до його піднесення.

9. Церковна унія--причини й наслідки. Вплив на загальне життя. Добрі й злі сторони.

10. Причини повстання козаків. Відносини між польським правительством а козаками. Польські

плани відносно України.

11. Козацький устрій зновні--від звичайних порядків до збору старшини.

12. Розвій культурного життя в Києві. Причини і наслідки цього життя на загальне життя людей.

13. Причини повстання Хмельницького й його успіх. Причини, чому маси українського селянства піддержали Хмельницького.

14. Причини союзу з Московією й його наслідки та вплив на долю українську історію..

15. Гадяцька унія.

16. Замисли Дорошенка. Замисли Мазепи.

17. Способи, яких Москва вживала для знищення гетьманщини й Січі. Петро Великий і Катерина II.

18. Причини, що піддали правобережну Україну під Польщу.

19. Причини, що довели до гайдомаччини й коліївщини.

20. Причини, що довели до прилучення українських земель до Австрії. Наслідки--добрі й злі.

21. Відродження українського життя в Україні, в Галичині й Буковині по розборі Польщі. Провідні люди.

22. Причини до млявого розвитку українського життя від 1848 року.

23. Роль української Галичини в загальнокультурному житті всієї України.

24. Рослі Шевченка, Квітки й Шашкевича в українському національному житті.

25. Відродження України в 1917 році.

26. Роль Січових Стрільців і відродженні України.

27. Причини нетривалого зв'язку між Воликом і Західною Україною.

28. Донь і Листопада.

29. Повітря України--пр...

30. Політичне життя українців під чужим пануванням.

31. Роль канадських українців у підготованні до звільнення України.

ГЕОГРАФІЯ

Вивчення української географії мусить із konieczности, особливо в першій і другій класах, мати за свою основу те географічне знання, що ученики здобувають собі спостереженнями з свого власного оточення, із розмови батьків про "Старий Край", із науки в горожанських школах, із науки історії, літератури й географії у вищих степенях. Як основа воно відразу відкриває учителям джерела до черпання матеріалів для своїх лекцій, бо природно, Канада й Україна, мають багато подібних собі

характеристик. Приміром, канадійська степова полоса, гірська й надморська є споріднені собі топографічно з українськими, а з ними немає великої різниці між ро-слинами, птахами, звірятами дикими й домашніми, і спосо-бами життя людей. Тому то спостереження дітей зо свого власного оточення є навіть дуже вигідним переноси-ти їх уяву посередню через пшеничні лани, через гори, через сади в Онтерії й Бритіш Колумбії в український степ, гори й сади. Далі, тутешні тополі, лози, дуби, клени і інші дерева та квітки, а з ними й пташки, хоч би на-віть такі як ворони, сороки, горобці, синички-все, що є дітям знане тут, буде пригадувати їм рідний край їх батьків, дідів, а навіть вже й прадідів, коли на те бу-дуть спрямовані лекції в школі учителями, а дома бать-ками.

З розмови батьків й дідів довідуються діти про назви сіл чи містечок, де батьки чи діди родилися, річки, де вони купалися й ловили рибу, міста, куди ходи-ли на ярмарки, як обробляли поле, що сіяли, якого зна-ряддя вживали при зборі збіжжя, як молотили, які й з чого будували хати, про села, філварки й багато інших річей, що самовидно інтересують дітей з тої простої причини, що про це говорять їх батьки, а в додатку жи-ють там це багато рідних братів і сестер, кузнів і ку-зинок. Розмова на ці теми учителя з учениками збуджува-ти буде більшу цікавість, навіть і домагання, щоб дові-датися депо більше від учителів і батьків про життя рідні та їх край, Україну.

Далі, із науки в горожанських школах ученики вчу-ть-ся дуже багато річей, що надаються до науки українсько-ї географії. Почавши від першого степеня аж до дванад-цятого, англійська проза й поезія є переповнені опи-сами й оповіданнями про села, сади й поля; про женців, ко-сарів, ткачів і мельників; про жайворонків, соловіїв, зозул, бузків і ластівок. І хоч цього всього нема в Канаді, але теоретично знання про них є, самовидно, під-кожов основою до перенесення діточої уяви в Укра-їну, де всі вичислені річі є її питомим геогра-фічним багатством.

Тут треба мати на увазі те, що, щоб збудити лю-бов учеників до краю їх батьків, то перше всего треба збудити їх любов до співучого українського жай-

поронок, солодів, села, жінця і т. д.

Загально, наука української географії повинна бути скоординована з наукою в тутешніх школах і в досвідом, що ученики здобувають собі кожоденно своїми спостереженнями. Учення методом порівнянь завжди дає добрі наслідки у всяких лекціях. Тому-ж порівняння тутешніх степів, гір, річок, занять людей із українськими, скорше зацікавить учеників, як одностороння розмова про котру небудь річ. Пригіром, згадання ріки Саскачевану в Дніпром в одну лекцію, подаючи їх напрям півну, їх жерело, їх ужиток, їх історичне значіння в культурному розвитку народу, сомоведно буде мати більшу приваду для слухачів, як сам далекий Дніпро. Порівняння природних багатств лісів в Бритії Колонбії і Новій Скошії з Донеччиною, дадуть учеником у вищих класах позитивне поняття про багатства обох країв, що в дійности кожний українець повинен знати.

На такій основі, як оце вже згадамо, складається нище поданий план науки географії в українських школах:

Степені I. і II.

1. Пояснення, що значить "старий край", про котрий багато дітей чують від своїх батьків. Звести ці провінціальні назви до одной--Україна.

2. Літо на Україні. Порівняння--пшійні пакації, забави й заняття дітей, забави галков, купавтя в річках і сталах, збирають ягоди--суниці, малини, ожини, збирають гриби, зривають достиглі зипні й черешні. Батьки косять коншину, сіно, жнуть пшеницю, ячмінь і овес, потім звозять і молотять ціпами на току або в стодолах. Орять стерні. Діти псуть товар на стернях. Хлопці ведуть пасти коней в нощі.

3. Осінь. Початок шкільного року. Зривання яблук, грушок, горіхів і винограду. Збір городини, Збір кукурудзи. Кошення другої коншини і отави. Сіяння озимої пшениці, жита. Сушення садовини, роблення конфітур і оловених напиктів. Відлет птахів.

4. Зима. Діточі забави--галки зо снігу, снігурі, хованка, спускання з горбів. Характер зими--багато м'якого снігу, що завжди збивається в галку, сніговиці, високі намети, ледяні сомплі в дахіз, іней і снігом покриті дерева. Пташки--горобці, синиці, посмішки. Худобу держать у стайнях--її догляд. Мами й дізчата прядуть нитки з лінного й конопляного прядива, батьки роблять шкури, шилки, граблі, борони.

Плетуть коші з лозових прутиків, плетуть капелюхи, молотять конюшину, люцерну і збіжжя. Вешорами кажуть казок і читають книжки.

5. Весна. Перші вістуні весни--жайворони, ластівки, бузьки. Характеристика кожного окрема--пигляд, їда, де будують гнізда, пожиток із них для людей. Весняні роботи в полі, городах і садах. Винести ярасу цвітучих садів, спіланих пташок; передосім жайворонка. Діточі прогульки в ліс, над річку, в поле, в гори. Що вони там бачуть--які дерева в лісі, сосни, смереки, ялиці, дуби, буки, граби. Характер річок, поля й гір.

6. Спеціальну увагу звернути на пояснення жемців, косарів, народні пісні такі як: "Вийшла в поле косарі", "Ішли жінці в поле жати", "Ой у полі нивка" і інші, дадуть потрібний матеріал. Питання, чому жуть збіжжя серпами й косять косами ріжну пшеницю і пашню, чому й чим в'яжуть снопи, чому робиться райним ранком, або вночі, як складають полукипки, повинно бути встановлено дослівно, порівнюючи їх із тутешніми способами такої самої праці.

7. Порівняння рослин городу--кілько більше родів огоридина сіють там. Чому в там більше садів як в Канаді?

8. Одні з чого виробляють, хто виробляє і форми. Ілюстрації в читанск дадуть дійсні версії. Назви одягу--кожуки, сердаки, киптарі, черевикі, чоботи, постолі.

9. Пожива. а. Огоридина: огірки, капуста, буряки, бараболі, фасолі, біб, гофок, морква, гарбузи, дині. б. Набір: молоко, сир, масло, свиний, худоби. д. Овочі--свіжі й сушені яблунки, грушки, сливки, бресквині, вишні. е. Ягоди, гриби й риба. Із цього всего нічого не купують. Чаю й кави мало люде вживають по селах.

10. Чим годують худобу в зимі. Пашня--коношина, люцерна, сіно й солома. Ярина--буряки, бараболі, гарбузи. Зерно--ячмінь, овес, вика. Пашню по більшій часті ріжуть на січку, а зерно мелять на дерть. Ярину січуть на дрібно й мішають з січкою й приправляють дертею. Годують регулярно. Результат--худоба держиться однакою як в зимі так і в літі, скількисть молока однакова.

Поданий матеріал має би бути поділений на тридцять лекцій. Розподілення лишається для учителів.

СТІПЕНЬ III:

Сугестивний Матеріал:

1. Пізнання України на мапі Європи. Сусіди України -- Росія, Польща, Чехословаччина, Румунія.
2. Місце, де проживає батько, мама, дід й баба. Назва села, або повітового міста. Сусідні більші міста. Сусідня річка. Топографія: в котрій із природних полос України якимсь місцем знаходиться -- на Підгір'ю, на Поділлі, на степену, в областях Прип'яті, Чорномор'я. Чим займаються люди в місці.
3. Річки України: а. Донець і його долина: Багатство долини, вугілля й залізо. б. Дніпро й зв'язана з ним історія. Столиця України Київ, Запорозька-Січ, Шевченкова могила. в. Дністер -- Галич, давня столиця Галичини. Прут і Черемош, Буг і Вор. "Резе-та-стогне", "Ой Дністре мій, Дністре", "Черемоше, брати-мій" змальовують їх характеристику.
4. Чорне Море. Ріки, що до него впадають: Порти -- Одеса й Николаїв. Морська подорож з Монреалу або Галіфаксу до Одеси або Николаєва. Козацькі походи до Скутари -- Гамалія Шевченка.
5. Міста -- Харків, Полтава, Київ, Чернігів, Львів, Чернівці. Історичні пам'ятки. Їх положення й напрямна піддаля із Києва і Одеси. Подорожі вибрані з української літератури -- приміром з "Побратимів" Чайковського, або інших.
6. Гори. Карпати: Верхи -- Чорногора. Гори вкриті густими сосновими, смерековими, яловими й буковими лісами. Вони вкривають у собі величезні багатства, як вугілля, нафта, сіль, золото, срібло, олово. Полонини служать до випасу численної худоби й овець. В них знаходяться гарячі джерела, куди йдуть люди лікуватися. Ворохта є місцем, де люди збувають свої літні вакації. Пісні "Верховино", "У горах Карпатах ой там я би жив", можуть послужити за інформацію до лекцій: Оповідання про Довбуша -- її історичний зміст. Деякі вірші Олеси надаються, щоб вивести красу Карпат.
7. Чим займаються люди на Україні: а. Хліборобством -- що упряляють: збіжжя, лен, буряки цукрові, тютюн. б. Скотарством -- в гірських пасовинах випасать череди худоби, отари овець і табун коней. в. Попри хліборобство займаються пасічництвом, садівництвом і городництвом. г. В горах займається рубанням дерева і працюють в трачках. д. В долині Дону викопують вугілля й залізну руду -- там є побудовані фабрики рільничих машин.

8. Дрібна промисловість, а. Кожухи шити купірі в місточках або по селах. На них випраляють пікри з опець. б. Чоботи й черевики роблять певці по селах або місточках на замовлення, хоч тепер вже є й фабричні. в. Сердаки чи опанчі шють крапці з ниток прядених жілками й дівчатами. г. Сорочки шити жілки з полотна зробленого з льняного, бавовняного або конопляного прядива. д. Кухонне начиння роблять гончарі з глини, випаляють і красять його. е. Ложки, козовики, цибрики і іншу дерев'яну посуду виробляють найбільше гуцули, що мешкають в горах. 6 й селяські бондарі, що роблять бочки й дішниці. 6. Вилка до сіна, граблі, ручки до косів, сокир, сажі роблять селяни собі самі з дубового, букового, грабового або іншого дерева. ж. Вози, саки, борони виробляють колодії й теслі.

9. Ярмарки. По більших місточках відбувають кілька разів у рік ярмарки, де збираються купірі, шевці, крапці, гончарі, ткачі, й селяни, і привозять з собою свої товари на продаж. Селяне приводять корови, вісці, коні й свині, привозять збіжжя, огородину, масло, яйця й дріб. Купілі й продаж відбувається на широкому майдані, що називають торговницею, а по жупанському "маркет плейсес". Діти дуже тішаються, як їх беруть батьки на такі ярмарки, а коли не беруть, то вони шевці, що батьки приносять їм гостинців--обарішків, медівників, цукорків, сопілочки, ножики.

10. Літні веселі на Україні. "Садок вишневий коло хати", Шевченка, до інтродукції. Теплі-лагідні. Співають парубки й дівчата йдучи з поля, або зібравшись на вулицю. Співають соловії, бреньять хулі, рахкають жаби. Купаються старші й молодші в теплій воді річок. Вечеряють на приспі, або на траві перед хатою. "Сонце заходить", Шевченка.

11. Село. Різниця між населенням на Україні, а в Канаді. Господарські загорода близько себе, обгороджені плотами. В середині села є церква, школа, читальня й кооперативний sklep. Попри село, або через село, пливе річка. Над річкою в багатьох селах є млин. Вадомі річки ростуть верби й лози. Господарська загорода складається з хати, стодоли, хліва, комори і інших будинок. Всі майже будинки зроблені з дерева й покриті соломом, гонтами, бляхою або черепом. В кожному господарстві є сад, горіх, а левада. Село весною й літом дуже гарні--воно квітне зеленою й квітом. Вірш "Село" Шевченка, підстава краси українського села.

12. Дороги. На Україні є чотири роди доріг--

широкі і широкі, чи каменем вимуровані, дороги, що лучать великі міста; дороги широкі, що лучать села з селами й містами; сільські дороги, що називають їх вулиці і пілні, вузькі дороги, що йдуть між нивами. Ведовж головних доріг, що йдуть по селах, є роки чи окопи. Головні дороги є також обсажені деревами--тополями, пербами, вишнями або іншими деревами. Ведовж головних доріг є тут і там криниці, хрести та каплиці.

13. Населення. Українці живуть найбільш по селах. По містах і містечках живуть жиди, поляки, німці і інші народи. Вони займаються торгівлею.

СТЕПЕНЬ 4.

Сугестивний матеріал.

1. Україна: Ширина й довжина -- розмір і порівняння з другими країнами Європи, або провінціями Канади.

2. Населення. Густота населення. Походження -- звідки й чому переселилися на Україну інші народи.

3. Поверхня. -- Фізичний уклад: Склад гір і їх вплив на клімат північно-західної частини: Чорноморщина, степ, Закарпаття, північна полесся Прип'яті й Чернігівщини.

4. Клімат. Північні й північно-східні континентальні вітри--сухі літом, зимні зими й засягають більшу половину північної України. Вплив Чорного моря на південну частину; уміркована температура зимою й літом. Підкарпаття, Карпати і Закарпаття є під впливом клімату середньої й західної Європи. Тут падають глибокі сніги й багато дощу. Наслідки--густі й великі ліси й буйна інша рослинність.

5. Ріки. Дніпро з його допливами. Його вжиток, як водина дорога й сила: Дніпростан. Дністер з його допливами. Сян, Буг, Прип'ять, Бог, Прут і Черемш, Дон, і Донець--їх користі.

6. Природні багатства. Ліси й їх якості. Неископтовані багатства золота, срібла, міді й олова в Карпатах. Нафта, земний пісок і сімь на галицькій підгір'ї. Величезні поклади вугілля, залізної руди, платини в південно-східній частині краю: Риби в ріках і в Чорному морі. Гарячі джерела в підкарпатті і природні парки.

7. Індустрія: а. Хліборобство. Упраса пшениці переважно в середині і східній частині України переважає всі інші засіви. Загалом на Україні продають більше пшениці як в Канаді й тому називають її хлібним краєм Європи. Чорноземний степ із догідним кліматом, це є золотий пшеничний поклад для українців. Попри пшеницю сіють багато жита, вівса, ячменю й кукурудзи. Вуйно-продайна земля Покуття, Буковина й

Бесарабії по обох боках Дністра надається більше для кукурудзи, тютюну й цукрових буряків як для пшениці, і тому тут дуже мало сіють її. Попри це сіють багато лену, фасоль, гречки й проса.

б. Скотарство: Плекають корови, воли, коні, вівці, кози й свині. Волами й кіньми обробляють землю й вживають до возів. З овець дістають шкіру на кожухи: вовну на сардаки і другу одіж; з овечого молока виробляють сир -- бриджен -- і масло. Такожмо з кіз.

г. Пчільництво. Україна від давен давня славилась медом і воском. Тож і тепер пасіки дуже густі. Давідний клімат, багатство квітів і цвіту пашні, садів, піль і городів сприяють не тільки билькам пасік але й диким, що складають свій мід у дуплах дерев. Тому то Україну називали давно медом і молоком течучою землею. Тепер продають багато меду й бджільного воску за границі.

г. Цукроварство: Індустрія цукру є дуже поширена в середній часті України. Широкі лани й поля по року засівають буряками, що дає заняття великому числу робітників. Полоння, сажання, копання й чищення, а далі в фабриках дасаробіток не лише старшим людям, але й молодим хлопцям і дівчатам.

д. Тютюн. Попри буряки в тих самих околицях сіють багато тютюну. Ця індустрія також застосовує багато робітників. Сажання, збірлистя, складання засушених вже листків потребує багато праці.

е. Садівництво: Ця індустрія з кожним днем прибирає вже комерційний характер. Селяни плекають до ірні яблука, грушки, сливки, вишні, черешні, горіхи, броскирині й виноград. Кожна частина України надається до плекання садів із кліматом і землею.

є. Молочарство. Ця індустрія розвинена переважно в Галичині і українське масло вже здобуло собі місце на світовім ринку. Зосереджується воно організацією, що має назву Маслового, який має свої філії -- молочарні, де селяни звозять молоко.

ж. Лісова індустрія: Великі ліси в Карпатах, можна сміло сказати, невичерпані. Рубання дерева, трачки, дають заняття лісовим робітникам. Вирубаний ліс за-саджують молодими деревами. Ця індустрія не є в пе-ликім мірі у українських руках.

в. Фабрики: З причини, що Україна через довгі часи була й є під пануванням чужих держав, фабрич-них заводів дуже мало, хоч вугілля, залізної руди, міді і інших металів є зрештою подостатком. В нових часах побудовані є вже фабрики коло Дніпростану, де є збудована велика електривня; тракторна фабрика коло Харкова; фабрики заліза в Донецькому басейні. Багаті скрі матеріали забирають москалі, поляки, чехи, ру-муни, до своїх фабрик, або вивозять їх за границю.

ж. Копальні вугілля: Багаті поклади вугілля зна-ходяться в Донецькій долині, де працює велике число робітників. Вливею цих копалинь є копальні залізної руди. Там перетоплюють, чистять і ввозять до фабрик.

й. Нафтові поля: Підніжжя Карпат в околицях Дрого-бича є багате в нафту й земний лісок. Індустрія є в чужих руках і українці нічого не користають з неї.

і. Дрібна індустрія: Замість великих фабрик на Україні існує багато малих заводів, що виробляють пошито, піфакт, сукно, роблять мило, цукорки, випраця-ють шкіри, виробляють кухонне начиння й господарське знаряддя. Варять пиво й горілку, виробляють дахівки й гонти.

8. Торгівля: Україна продає чужим державам дуже багато пшениці, жита, цукру, дерева, оливи, вугілля, заліза, мяса, масла, меду, спирту, фасоль, і живої худоби. Купує чай, каву, помаранчі, цитрини, різ-ничі нашини, полотна, капелюхи, обув і деяку одягу.

9. Міста: Культурні осередки українського життя. Київ--столиця України. Збудований над Дніпром. Стар-инні величаві церкви, побудовані князями й гетьманами. Найважливіша з них й церква св. Софії, або Софійський Собор. Київ розділений на три часті: 1. Старий Київ. 2. Поділ, торговельна частина і 3. Печерська частина, де був великий монастир Печерська Лавра. Є там уні-верситет, академія наук і різні наукові інституції. Київ був початком заснування української держави, осередком християнства і української культури. На-селення 500.000. Харків лежить на схід від Києва. Якійсь час був столицею радянського правління на Україні. Має тепер фабрику тракторів, тютюну, мила і цукру. Є там університет і технічна школа. Є там поставлений недавно пам'ятник Шевченка. Недалеко нього в селі Основі родився Гр. Квітка Оснояненко, що пер-ший почав писати книжку українською мовою. Населення

близько 500,000; Полтава, старе українське місто; В нїм родився Іван Котляревський, український письменник Одеса--порт над Чорним Морем; Николаїв--порт над Чорним Морем, де будуть кораблі; Львів--осередок культурного життя Західної України; Наукове Товариство Шевченка; Просвіта, українські друкарні, банки й централі українських кооператив.

УВАГА: До науки історії й географії дуже надается недавно видана Українська Енциклопедія.

ДО СПРАВЛЕННЯ

ДЕ?	6.	МАС БУТИ.
Стор. 8. з гори	1. рядок	кожний
"	9. розділ 5-ий	іродин
"	11. ДОДАТОК	
	Цвіти	кручололист
		польові
"	Зела	васильок, любисток, васильок, любисток
"	12. Розбудова	
	речень	
	6. рядок	прикметів
	7. рядок	підрядних
"	2. р. з доп. згублену	улюблену
"	13. 4-ий розділ	спорідні
	6. ий "	письменики
		ніч
	7. ий "	далеку
	14. 9. роз.	життя
"	Форми речень	англійський
	2. ий роз.	молоко
	3. "	правельно
	15. 4. ий роз.	чарні
	15. а другий рядок не виразно	гарні
	15. а по середині - Ми в осени такі	можна
"	похожі, рядок:	5 - 16
	Історія I, III. клас	класи
	17. 7. ий роз. "Гей ам дівтора	там
	10. ий "	Кланялися
	16. ий "	ласощі
"	18. 17. ий роз.	заложував
	20. ий "	зимаю
	24. ий "	Селом
	25. ий "	припадкові
	Історія	огляд
"	19. 6. ий роз.	Богів мали
	8. ий " на кінці, ширі	ширі
"	20. 9. ий роз.	Норвегія
	11. ий "	дружинників
	12. ий "	справляли
	14. ий "	розумілою мовою
	21. 19. ий "	козаччини
	22. 27. ий "	Румунія
		Чехословаччина
	Історія 6. ий	громадського
	23. 26. ий	у відродженні
	23. 29. ий	Розбір України-причини
"	23. Географія 2. ий рядок	спеціально впершій і другій
		класі
"	3. з долини відразі	відразу
"	25. 9. ий рядок з гори по середині	
	не виразне	котру
	11. ий ряд.	жерело
	13. ий ряд.	самовидно

Сторона

6

МАЄ БУТИ

25. 15.ий рядок з гори пропущено від:
в Бритіш Колумбії, північним Онтеріо й Квебек із
лісами в Карпатах; джерела нафти в Турнеє Велой
із джерелами в Дрогобичині; копальні вугілля в
Алберті, Бритіш Колумбії і Новій . . .

25. 6.ий рядок з долини: заводи завжди

25. 6.ий рядок: пнури шнури

26. 6.ий розділ: "Вийшло" "Вийшли"

не виразно обговорене

7. " " більша більше

8. " " черевикі черевиків

9. " " Огородина Огородина

9. " " овочевий бунда овечий бундз

28. 8. " " прядени прядених

" " сіно сіна

" " сад сап

9. " " не виразно гончарі

" " силіани силіане

" " не виразно Купівля й продаж

10. " " брешуть хрущі

" " в теплі в теплій

29. 13. " " найбільш найбільш

" 4. " " багато багато

" 5. " " водна водна

" 6. " " Прут Прут

" 7. " " підкарпатті Підкарпатті

" 8. " " шпихлірем шпихлірем

30. буква г що дає що дає

" е броскині броскині

" е надається надається

" е на світовім на світовім

" е Зосереджується Зосереджується

31. " ж речення: Ця індустрія не є в

" з українських руках.

" з З причини

" в вкраю в краю

" фабрики фабрика

" коло Харкова в Харкові

" не виразно: вугілля.

" нічого нічого

" 9. розділ Старинні Старинні

" з них й церква з них є церква

" не виразно: Печерська Лавра

32. другий рядок з гори письменник

" четвертий кораблі

" семи центральні

УВАГА!

УВАГА! УВАГА!

Інформація про це надана 11.11.11

УВАГА!

УВАГА! УВАГА!

УВАГА!

УВАГА! УВАГА!

УВАГА!

УВАГА! УВАГА!